

Oponentský posudek diplomové práce Barbory Švehlové Srovnání vypravěčských dovedností žáků 4. a 5. tříd základní školy

Považuji za vhodné, že autorka zvolila jako téma své diplomové práce úroveň vypravěčských dovedností žáků a využila svých zkušeností z práce učitelky na 1. stupni ZŠ. Pro srovnání zvolila vypravování žáků 4. a 5. ročníků ZŠ.

Struktura diplomové práce se mi jeví jako poněkud nevyrovnaná. Autorka velmi ze široka vymezuje základní pojmy stylu a stylistiky, charakterizuje funkční styly, zabývá se slohovými postupy a útvary. Další kapitola je nazvána Slohové vyučování. Autorka se dostala do terminologického problému tím, že teoretickou oporou jí byla starší práce Josefa Hubáčka Didaktika slohu (1990), zároveň však správně analyzovala RVP pro základní vzdělávání. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura je členěn do tří složek: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Není vhodné snažit se o propojení staršího přístupu s pojetím RVP konstatováním: „Slohové vyučování patří do složky komunikační a slohová výchova.“ (s. 17)

Za stejně problematické považuji míchání cílů slohového vyučování podle Josefa Hubáčka (1990) s očekávanými výstupy 1. a 2. období v RVP (s. 17).

Vzhledem k zaměření diplomové práce považuji za nadbytečné věnovat v teoretické části diplomové práce pozornost všem slohovým útvarům, s kterými se žáci na 1. stupni ZŠ mohou setkat.

Autorka správně věnuje pozornost prostředkům oživujícím vypravování, jako jsou dynamická slovesa, citoslovce, věty jednočlenné a větné ekvivalenty, přímá řeč, frazeologické obraty. Při obhajobě by autorka měla vysvětlit, proč je mezi tyto prostředky zařazen přívlastek shodný a neshodný. Je platné autorčino tvrzení na s. 47, že přívlastky v příběhu plní roli oživení?

Dále se autorka zabývá poněkud nadbytečně problematikou hodnocení a opravy písemných prací žáků. Teoretická část práce není konzistentní.

Praktická část diplomové práce je uvedena stanovením hypotéz. Tři z nich přímo souvisejí s tématem, čtvrtou považuji za odklon od řešené problematiky („Žáci upřednostňují podle dotazníku jazykové učivo před slohovým.“). Nevhodně je formulován cíl výzkumu: „Cílem výzkumu je vytvořit objektivní představu o úrovni vypravěčských dovedností žáků 4. a 5. ročníků a provést srovnání z hlediska využitelnosti stylistických jazykových prostředků.“

Diplomantka provedla dotazníkové šetření mezi učiteli. Některé otázky v dotazníku považuji za diskutabilní, např. následující: „Kolik procent ze slohové výuky věnujete slohovému útvaru vypravování?“ (s. 41) Otázka, zda žáci projevují větší zájem o slohové, či jazykové vyučování, by měla být určena spíše žákům než učitelům. V dotazníku pro učitele by byla vhodnější otázka, zda se jim lépe učí jazyková složka předmětu, či slohová a komunikativní výchova. Pokud by následovala otevřená testová položka vyžadující zdůvodnění, bylo by to jistě zajímavé, i když počet respondentů je velmi nízký.

Autorka analyzuje písemná vypravování žáků na téma Stalo se uprostřed lesa. Konstatuje, že téměř u všech prací postrádala napínavé a zajímavé zpracování příběhu, většina příběhů byla stereotypních. Do jisté míry je takový výsledek předvídatelný. Žáci se totiž nemohou opřít o svůj vlastní prožitek, naštěstí nemají dost životních zkušeností s různými zápletkami. Proto se doporučuje, aby vypravovali příběhy, které prožijí zprostředkovaně, např. vypravování podle série obrázků nebo vypravování jednoduchého příběhu na základě zhlédnutí krátkého filmu apod. Téma Stalo se v lese je zvoleno dobře, výborně byla provedena motivační a invenční

fáze před samotným psaním vypravování. Ukazuje se však, že by žáci potřebovali ještě důkladnější přípravu. Tou by mohla být např. jedna z technik tvůrčího psaní, a to tzv. mapování příběhu. Autorka konstatuje, že ve vypravování žáků chybělo napětí. K tomu je však nezbytný předchozí slohový výcvik, ve kterém se žáci naučí prostředky zvyšující napětí používat. O tom, že by stylizační příprava proběhla, se však v diplomové práci nepíše.

Diplomantka provedla velmi pečlivou analýzu písemných vypravování žáků. Zkoumala počet slov, podstatných jmen, sloves, výskyt citoslovcí, přímé řeči, frazeologismů a další aspekty. Zkoumala rovněž počet plnovýznamových sloves a sloves pomocných. Při obhajobě by měla vysvětlit, která slovesa řadila do skupiny sloves pomocných.

Diplomovou práci doplňují ukázky cvičení, která by měla přispět k rozvoji vypravěčských dovedností. Za didakticky málo účinné považují cvičení, ve kterém žáci k zadanému slovu hledají synonyma. Účinná jsou cvičení textová (vzhledem k tématu práce by měl text být založen na vyprávěcím slohovém postupu), ve kterém jsou určitá slova užitá nevhodně a měla by být nahrazena vhodným synonymem. Rovněž cvičení zaměřené na hledání antonym, na užití homonym ve větách či na hledání spisovného synonyma ke slovu nespisovnému nejsou primárně zaměřena na rozvoj vypravěčských dovedností. Cvičení zaměřené na přirovnání je vhodné zařadit v souvislosti s nácvičkou popisného slohového postupu.

Jazyková úroveň diplomové práce je výborná. Vyskytly se pouze ojedinělé nedostatky, jako např. chybný zápis procent v grafu i v textu na s. 41.

Diplomovou práci navrhuji k obhajobě a doporučuji klasifikovat velmi dobře.

Plzeň 19. 6. 2020

PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.,
oponentka diplomové práce

Soubor s originálem

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
katedra českého jazyka a literatury

J. Vejvodová